FORVALTNINGSPLAN FOR
KAURA FYRSTASJON

ROAN KOMMUNE • SØR-TRØNDELAG FYLKE

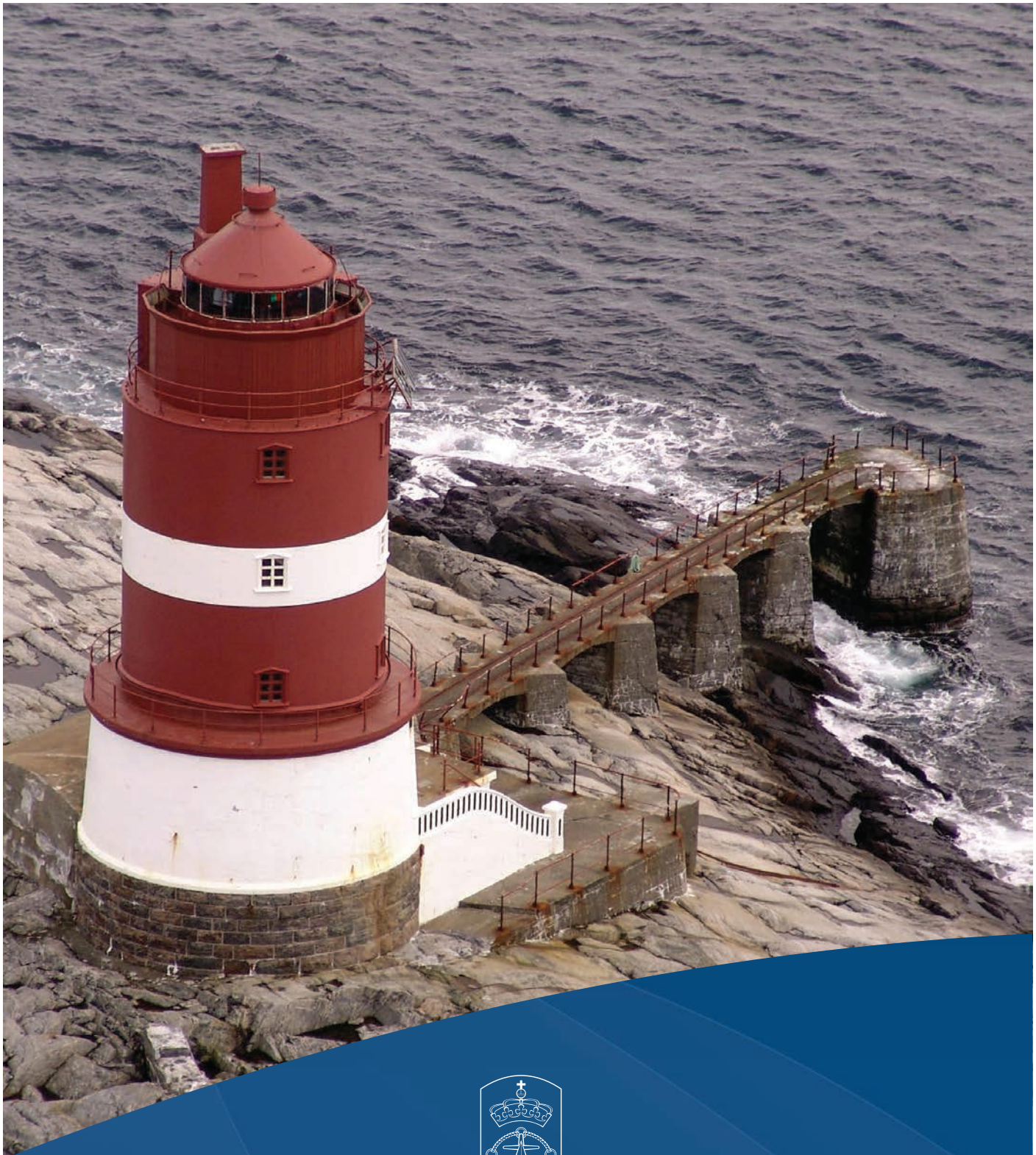

KYSTVERKET

INNHOLD

GENERELL DEL

Kystverkets fyrstasjoner 3
Innledning 3
Fredningsprosessen 3
Fredning av bygningene 3
Fredning av området som helhet 3
Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen 3
Vernemyndighet 3
Kravet om forvaltningsplan 3
Hensikten med forvaltningsplanen 3
Ny bruk – på fyrenes premisser 4
Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere 4
Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen 5
Formidling 5
Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene 5
Krav til håndverkere 6
Vedlikeholdshåndbok 6

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern og vedlikehold 6
Grunnholdninger til vern 6
Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper innen bygningsvernet 6
Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper 7
Større vedlikeholdsarbeider og endringer 7
Tilbakeføring 8

SPESIELL DEL

Kaura fyrstasjon 9
Kart og situasjonskart 10
Kart over det fredete området 11
Faktaopplysninger om Kaura fyrstasjon 12

Bygningspresentasjoner
Fyrtårnet 15
Naustet 19
Det fredete området 20
Landingen 21

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner. 22
Vedlegg 2: Fredningsvedtak for Kaura fyrstasjon. 23
Vedlegg 3: Tilstandsoversikt for Kaura fyrstasjon. 32
Vedlegg 4: Tilstandsanalyse av de enkelte bygg. 33
Fyrtårnet 33
Naustet 36

GENERELL DEL

Tranøy fyrstasjon på Hamarøy, Nordland. Foto: Kystverket.

Kystverkets fyrstasjoner

Innledning

Fyrstasjonene forteller om en spesiell og svært viktig del av norsk historie. Satsingen på utbyggingen av fyrvesenet er en av de største i den norske stats historie, og utbyggingen av fyrstasjonene har bidratt til å utvikle Norge til den sjøfartsnasjon vi har vært og fremdeles er. Fyrstasjonene er også omfattet av en stor og stadig økende interesse, og ikke minst har de ofte en sterkt identitetsskapende funksjon for lokalbefolkningen. De fleste fyrstasjoner er monumenter i kystlandskapet, og Kystverket er som eier forpliktet til å forvalte disse kulturminnene med respekt for dem som har vært med på å bygge opp den maritime infrastrukturen vi i dag forvalter, og med omtanke for dem som kommer etter oss.

Fredningsprosessen

På bakgrunn av ”Nasjonal verneplan for fyrstasjoner”, som kom i 1997, fattet Riksantikvaren i tiden frem til 2001 vedtak om fredning etter kulturminneloven av 83 fyrstasjoner. Av disse er i dag 68 helt eller delvis fremdeles i Kystverkets eie (se oversikten i vedlegg 1). I 2001 besluttet Stortinget at de siste 31 bemannede fyrstasjonene skulle avbemannes, og denne prosessen ble avsluttet i 2006. Gjennom tidene er mange fyrstasjoner solgt, men i St.prp. nr. 29 (2006 – 2007) ble den da pågående avhendingsprosessen stoppet, og det ble bestemt at Kystverket skulle eie fyrstasjonene (med unntak for mulig overføring til Direktoratet for naturforvaltning). Samtidig ble det bestemt at Kystverket skulle stå for utleie slik at fyrstasjonene kunne gjøres tilgjengelige for allmennheten. Dette innebærer at ”vern gjennom bruk” vil være et viktig prinsipp for etatens forvaltning av fyrstasjonene.

Fredning av bygningene

Bygningene på fyrstasjonen er fredet i henhold til § 15 i kulturminneloven. Dette innebærer at det ikke er tillatt å rive bygningene eller deler av disse, eksteriøret må ikke bygges om, heller ikke interiøret der dette er særskilt nevnt. Planløsningen kan ikke endres, og det kan ikke skiftes ut bygningselementer eller materialer. Alt vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

Fredning av området som helhet

Området rundt bygningene er fredet i henhold til § 19 i kulturminneloven. Hensikten er å bevare anleggets virkning i landskapet, og sørge for at anleggets karakter blir bevart. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Eldre strukturer som gjerder, rekkverk, jordkjellere, tekniske installasjoner osv skal ikke fjernes eller endres uten at det har vært nødvendig kontakt med vernemyndighetene. Det er viktig å bevare stedets egenart, og dette gir også en sentral premiss for hvordan det kan legges til rette for ny bruk av fyreiendommene.

Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen

I fredningsvedtakene står det at fredningen ikke skal være til hinder for den tekniske driften av fyrstasjonen. Dette betyr imidlertid ikke at Kystverket uten videre kan fjerne eller gjøre endringer på teknisk utstyr, selv om dette er sikkerhetsmessig begrunnet. Andre formuleringer i de forskjellige fredningsvedtakene gjør også at det kan være nyanser i hva som er tillatt og hva som er søknadspliktig. Generelt er det best å gå ut ifra at alle tiltak er søknadspliktig, spesielt i selve fyret, som er interiørfredet. Det er viktig at regionen har en god dialog med vernemyndighetene i en tidlig fase, ikke minst fordi etaten da kan få veiledning slik at planlagte tiltak kan bli gjennomført på en måte som også best mulig ivaretar hensynet til kulturminnet.

Vernemyndighet

Ansvaret for den konkrete oppfølgingen og forvaltningen av fredningsvedtakene for de enkelte fyrstasjoner er delegert fra Riksantikvaren som nasjonal vernemyndighet til fylkeskommunenes regionale kulturminneforvaltning. Det er følgelig fylkeskommunen som skal behandle søknader om dispensasjon ved tiltak som krever slik tillatelse, og det er den aktuelle region i Kystverket som kan sende søknad om dispensasjon.

Kravet om forvaltningsplan

I henhold til kgl. res. av 1. september 2006 skal det utarbeides forvaltningsplan for alle fredede eiendommer i statens eie. I forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer er det bestemt at forvaltningsplanene skal forelegges Riksantikvaren, som skal sikre at innholdet ivaretar formålet med fredningen.

Hensikten med forvaltningsplanen

Forvaltningsplanen skal både gi kunnskap om viktige generelle prinsipper for forvaltningen av fyrstasjonene som fredede kulturminner,

og gi forståelse for det helhetlige miljøet og det særpreget som karakteriserer den enkelte fyreiendommen, og som skal ivaretas i vernesammenheng. Hensikten er å sørge for et best mulig utgangspunkt for å stille de rette spørsmålene og finne de rette løsningene når det gjelder vedlikehold, bruk og utvikling av den aktuelle fyrstasjonen.

Forvaltningsplanen består av en generell del, som er felles for alle fyrstasjonene, og en spesiell del, som omhandler den enkelte fyrstasjon.

Forvaltningsplanens spesielle del vil inneholde:

- Relevante eiendomsdata
- Presentasjon av fyreiendommen som helhet, de enkelte bygninger, anlegg og tekniske installasjoner, og området.
- Vurdering av utviklingsmuligheter for fyrstasjonen som helhet samt for de enkelte bygninger
- Eventuelle spesielle forhold for den aktuelle fyrstasjon
- Bygnings- og konstruksjonsdokumentasjon (foto og tegninger)
- Tilstandsanalyse, eventuelt med konkrete forslag til tiltak
- Historisk dokumentasjon
- Fredningsvedtaket

Når det gjelder historisk dokumentasjon, vil ikke den kunne være uttømmende i forvaltningsplanen for den enkelte fyrstasjon. Det er derfor viktig at man ved planlegging av konkrete tiltak, som tilbakeføring eller formidling, går aktivt inn for å finne ytterligere informasjon. Her vil Senter for eiendom og kultur og Kystverkmusea kunne bistå regionene og leietakerne.

Senter for eiendom og kultur har ansvaret for koordineringen av etatens arbeid med forvaltningsplaner. Utarbeidelsen av de konkrete forvaltningsplanene for de enkelte fyrstasjonene gjøres i nært samarbeid mellom regionene og Senter for eiendom og kultur.

Ny bruk – på fyrenes premisser

Ny bruk gjør det ofte ønskelig og noen ganger nødvendig med endringer av bygninger og tilrettelegging på området. Det er viktig å bruke tid på å vurdere hvordan slike tiltak kan gjøres så skånsomt som mulig, og uten at fyreiendommens egenart blir skadelidende. En liten endring ett sted kan virke harmløs, og det samme kan en annen et annet sted, og en tredje… men summen av disse delene kan bli en dårlig helhet som gir en lite harmonisk utvikling av stedet. Forvaltningsplanen skal bidra til at det blir lettere å ha helheten for øye når mulige endringer vurderes. I gjennomgangen av fyreiendommen som helhet og de enkelte bygninger blir det konkretisert forhold som det vil være viktig å ta hensyn til ved planlegging av større vedlikeholdsarbeider og endringer, og det indikeres mulige bruksområder og utviklingspotensiale som Kystverket mener vil ivareta stedets egenart. Enkelte steder er det naturlig å gi klare føringer om hvor det vil være aktuelt å vurdere tilbakeføring, og eventuelt til hvilken epoke.

Fra Store Torungen. Foto: Kystverket.

Det lar seg oftest gjøre å finne gode løsninger som forener vern med ny bruk, selv om løsningene kan bli annerledes enn det man først så for seg. Å finne slike løsninger krever grundighet, vilje og kompetanse i både planlegging og gjennomføring av arbeidene. Felles samtaler mellom Kystverket som eier, leietaker som bruker, kommunen som forvalter av plan- og bygningsloven og fylkeskommunen som forvalter av fredningsvedtaket, vil ofte være vel anvendt tid – og ikke minst hvis diskusjonene kan finne sted nettopp på fyrstasjonen. Stedet er i høyeste grad part i saken, og kan ofte gi føringer gjennom sin tilstedeværelse!

Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere

Kystverket er avhengig av et samarbeid med leietakere som er interessert i å bidra til å ta vare på den viktige kulturarven som fyrstasjonene representerer. Etaten vil i liten grad selv kunne benytte den bygningsmassen som er på fyrstasjonene utover de bygningene som er direkte knyttet til den tekniske driften av navigasjonsinstallasjonen, slik som maskinhus og fyrtårn. Vern gjennom bruk forutsetter et aktørsamarbeid, der gjerne også lokale og regionale myndigheter er engasjert, enten som leietakere, eller som aktive premissleverandører og bidragsytere i utviklingen av stedet.

Kystverket benytter en standard leieavtale ved utleie av fyrstasjoner, også for de som ikke er fredet. Avtalen har følgende generelle formål og forutsetninger:

- Uavhengig av om eiendommen er helt eller delvis fredet, skal eiendommen bevares og sikres som kulturminne, og eiendommens egenart skal bevares.
- Leietaker skal ivareta og videreutvikle allmennhetens adgang til fyreiendommen. Leietakers aktivitet på stedet må tilpasses allmennhetens intereser slik at den ikke kommer i konflikt med disse interessene.
- Leietaker forplikter seg til å holde utleier løpende orientert om planene for utviklingen og bruken av leieobjektet.
- Utleier vil bidra med rådgivning ved videre vedlikehold og istandssetting av leieobjektet. Utleier vil løpende vurdere mulighetene for å bidra til vedlikehold og/eller oppgradering av leieobjektet ut fra de til enhver tid gitte budsjettrammer.
- Leietaker må ikke bruke, eller tillate at andre bruker, leieobjektet til bolig.
- Leietaker forplikter seg til å legge særlig vekt på miljøvern i forhold til bruk og vedlikehold av leieobjektet.

I tillegg skal det formuleres egne punkter som uttrykker formål og forutsetninger for leieforholdet ved den enkelte fyrstasjon. En slik formålsparagraf i en leieavtale understreker nødvendigheten av et nært samarbeid og tett kommunikasjon mellom Kystverket og leietakerne – dette er ikke et vanlig leieforhold, men gjelder samarbeid om et kulturminne!

Avtalen omtaler også samarbeidet om vedlikeholdsarbeidet på fyrstasjonen. Det er Kystverket som i siste instans er ansvarlig for å sette opp arbeidsprogram for det enkelte år og gi nødvendige føringer for hva som skal gjøres og på hvilken måte. Bortsett fra ved kritiske hendelser, slik som ved stormskader, skal ikke leietaker utføre noen tiltak på eiendommen uten at dette er godkjent av eier. Det er også eier som er ansvarlig for at alle nødvendige tillatelser er innhentet fra vernemyndighetene.

Kjeungskjær fyrstasjon, Sør-Trøndelag. Foto: Kystverket.

Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen

Fredningsvedtaket er styrende for forvaltningen av fyreiendommen, og er rettslig bindende. Forvaltningsplanen er ikke rettslig bindende, men uttrykker Kystverkets vurdering av hva som vil være en naturlig presisering og konkretisering av fredningsvedtaket, og etatens oppfatning av hvordan den fredede eiendommen bør utvikles. Konkrete tiltak kan ikke gjennomføres uten at vernemyndighetene har fattet vedtak om at de kan iverksettes. Det er Kystverket i den enkelte region som søker vernemyndighetene i det aktuelle fylke om tillatelse til tiltak.

Formidling med nytt elementsystem i betong. Foto: Kystverket.

Formidling

Fyrstasjonene er nasjonale kulturminner som skal dokumentere en viktig del av vår maritime kulturarv og Kystverkets historiske innsats for å trygge ferdselen til sjøs. Samtidig er det et mål med fredningen at kunnskap om disse kulturminnene og deres historiske kontekst skal kunne formidles til allmennheten. Det er derfor viktig at all ny bruk bidrar til kunnskapsformidling og opplevelse av historien. Kystverket vil i samarbeid med Kystverkmusea (ved Lindesnes fyrmuseum) lage retningslinjer for utarbeidelse av formidingsplaner for de enkelte fyrstasjonene, i et samspill mellom etaten, etatsmuseene og leietakerne. Det er videre utarbeidet en skiltmal for de fredede fyrstasjonene, for å gi etatens formidling av egen kulturhistorie et helhetlig, nasjonalt preg. Denne skiltmalen vil være styrende for hvordan utendørs informasjon og skilting utformes på de fredede fyrstasjonene. All utendørs informasjon skal godkjennes av Kystverket på forhånd.

Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene

På alle de fredete bygningene skal eksteriøret bevares mest mulig uendret. Enkelte bygninger er svært autentiske, mens andre er sterkt endret og modernisert. Ulike typer tiltak, som tilbakeføring og utskifting av bygningsdeler, vil derfor bli vurdert ulikt fra bygning til bygning.

Interiørene har for de aller fleste av fyrstasjonene ikke et like sterkt formelt vern som eksteriøret – unntaket er selve fyrtårnene, som er interiørfredet. For de øvrige bygningene er planløsning og konstruksjoner normalt omfattet av de enkelte

fredningsvedtakene. Imidlertid bør en ved interiørmessige oppgraderinger og endringer legge vekt på å bevare størst mulig autentisitet med tanke på den historie fyrstasjonen skal formidle. Denne intensjonen må samtidig avveies i forhold til behovet for nødvendig bruksmessig oppgradering.

Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider

Alle endringer og større vedlikeholdsarbeider på en fredet bygning eller et fredet område skal dokumenteres. En søknad om tillatelse inneholder et minimum av beskrivelse av tiltaket, men dette er ikke tilstrekkelig dokumentasjon. Det vil bli gitt nærmere retningslinjer for hvordan nødvendig dokumentasjon skal utføres og arkiveres.

Krav til håndverkere

Generelt må håndverkere som arbeider på fredete bygninger, ha nødvendig kunnskap og erfaring fra antikvarisk arbeid. Det er viktig å ha den rette holdningen til dette arbeidet, beherske aktuelle teknikker, og å ha faglig grunnlag for å kunne ta riktige valg når det gjelder materialer og metode.

I noen tilfeller vil det være nødvendig med spesialkompetanse for at resultatet skal bli tilfredsstillende. Dette kan være ved restaurering av vinduer, dokumentasjonsarbeid, blanding av maling etter historisk resept, konserveringsarbeider mm. Når vernemyndigheten gir tillatelse til endringer, kan det settes vilkår om at utførende håndverkere har antikvarfaglig kompetanse.

Geitungen fyrstasjon, Rogaland. Foto: Kystverket.

Vedlikeholdshåndbok

Det er behov for å sammenfatte retningslinjer for vedlikehold av fyrstasjonene, både de fredede og de ikke fredede, i en egen vedlikeholdshåndbok, og Kystverket er nå i ferd med å utarbeide en slik veileder. Denne prosessen vil også innebære nær kontakt med ulike vernemyndigheter, for å finne frem til løsninger som i størst mulig grad kan være felles for etatens fredede bygninger. I og med at søknad om dispensasjon avgjøres av den enkelte fylkeskommune, kan tolkning av og praksis i oppfølging av fredningsvedtakene variere noe fra fylke til fylke. En vedlikeholdshåndbok bør kunne bidra til å harmonisere praksis ut fra et nasjonalt perspektiv, selv om den naturligvis ikke vil kunne erstatte kravene til saksbehandling i den enkelte sak.

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern og vedlikehold

Grunnholdninger til vern

Kulturminner er en viktig del av vår samlete kulturarv. Bygningene dokumenterer tidligere tiders samfunnsforhold, levekår, liv og gjøremål, byggeskikk og håndverksteknikker. Gamle bygninger er ikke-fornybare ressurser, og de er primærkilder til kunnskap om fortida. Alle andre nedtegnelser, fotografier og registreringer innebærer grader av fortolkning. Bygningene er derfor en unik kilde til kunnskap og et umistelig grunnlag for framtidig forskning, enten det gjelder levekår, byggeteknikk, dekordetaljer eller lignende. Ved framtidig bruk og modernisering er det viktig at vi i minst mulig grad reduserer bygningenes verdi som historisk kilde.

Som hovedregel skal man være svært varsom med å fjerne elementer i en fredet bygning – alle de historiske epokene som har nedfelt seg i det fysiske bygningsmiljøet, forteller en historie om bygningens og stedets utvikling. I noen tilfeller kan man imidlertid bli nødt til å prioritere mellom ulike faser. Unntaksvis kan det også vært aktuelt å tilbakeføre en bygning til en dokumentert tidligere tilstand.

Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper innen bygningsvernet

De viktigste grunnprinsippene er:

- Mest mulig av alle deler av bygningen skal bevares. Derfor må inngrepene ved vedlikehold og utbedring være så små som mulig.
- Det er bedre å vedlikeholde framfor å reparere, og det er bedre å reparere framfor å skifte ut.
- Det må brukes tradisjonelle materialer og metoder, både ved vedlikehold og eventuell utskifting.
- Skjulte deler av bygningen (konstruksjoner) er like viktige å ta vare på som synlige (overflater).
- Hvis man må endre, er det bedre å føye noe til enn å fjerne originale eller gamle deler. Det beste bygningshistoriske ”arkivet” er bygningen selv.
- Gamle ombygginger og endringer av en bygning er ofte viktige å bevare. De kan fortelle om bygningens livshistorie gjennom skiftende stilretninger og bruk.
- Når noe fjernes eller endres, skal aktuell dokumentasjon bli nedtegnet og arkivert. I spesielle tilfeller sikres dokumentasjonen ved lagring av den fjernete bygningsdelen (nærmere retningslinjer vil bli utarbeidet for dette).

- Endringer skal om mulig være reversible. Når behovene endrer seg, kan de nye elementene fjernes og bygningen kan framstå slik den var før endringen.

Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper

Hovedregelen er at løpende vedlikehold utføres uten at vernemyndighetene trekkes inn, mens man må søke tillatelse for endringer. Grensen mellom vedlikehold og endring kan være vanskelig å definere, og ulike aktører kan ha ulik oppfatning av begrepene. Kulturminnevernets definisjon av vedlikehold er snever, i den hensikt å ivareta kulturhistoriske verdier.

Mange eiere har i beste mening utført "vedlikeholdsarbeid" på en slik måte at vernemyndighetene vurderer dette som endring/inngrep, som i verste fall er skadelig for kulturminnet. Dette kan for eksempel være bruk av for tett maling, som medfører avskalling og råteskader, eller utskifting av opprinnelige bygningsdeler som burde blitt istandsatt av en kyndig restaureringshåndverker. Vedlikeholdet av en fredet bygning er underlagt kulturminneforvaltningens overvåkning. Det kan oppstå usikkerhet om hva man kan utføre uten å spørre, og når man må søke om tillatelse.

Hovedprinsippet for vedlikehold av gamle bygninger er å bevare mest mulig av de gamle bygningsdelene og å hindre skader. Dette gjelder både synlige og skjulte konstruksjoner og elementer. Vedlikeholdet skal om mulig skje på samme måte som da huset ble bygget, med samme teknikk, utførelse og materialbruk. I praksis vil dette noen ganger bety merarbeid, andre ganger krever det bare omtanke og kompetanse.

Homlungen fyrstasjon, Østfold. Foto: Kystverket.

Ved å bevare de gamle bygningsdelene og overflatene beholder bygningen sin autentisitet, og dermed sin vitenskapelige kildeverdi og opplevelsesverdi. En kopi kan aldri fullt ut erstatte de opprinnelige bygningsdelene. Selv om kopien er nøyaktig likt utført, er minst to dimensjoner gått tapt:

1. Aldersverdien: Spor av "tidens tann" er borte. Vi kan ikke lenger berøre de samme materialene som våre forgjengere.

2. Sannhetsgehalten: Hvordan kan våre etterkommere vite at kopien er nøyaktig utført? Kan de stole på at historien og byggeteknikken som formidles, er identisk med den opprinnelige?

Større vedlikeholdsarbeider og endringer

Det må søkes om tillatelse for større vedlikeholds-arbeider, større reparasjoner og endringer i en fredet bygning. Som oftest blir det gitt tillatelse når endringene er små og tiltaket er nødvendig for fortsatt bruk. Kulturminneforvaltningens oppgave er å passe på at det ikke blir gjort så mange endringer i årenes løp at det til slutt er lite igjen av det opprinnelige huset.

Eksempler på større vedlikeholds-/ istandsettingsarbeider som krever tillatelse:

- endring av utvendig malingtype/farge, fjerning av eldre malinglag, overmaling av dekor og lignende
- vedlikehold av utvendig kledning som innebærer et betydelig omfang utskifting av råteskadet virke
- restaurering av vinduer der det er råteskader som innebærer betydelig innspunsing av nytt virke og forbedring/endring av tekniske løsninger

Eksempler på andre endringer som krever tillatelse:

- utskifting av bygningselementer, som utvendig panel, vinduer og ytterdører
- tildekking eller fjerning av eksisterende utvendige overflater
- oppsetting eller riving av innvendige lettvegger
- installering av våtrom eller kjøkken
- etablering av infrastruktur, rørføringer, ventiler etc.
- fasadeendringer
- oppføring av tilbygg
- tilbakeføring til tidligere dokumenterbar tilstand

Et overordnet prinsipp er at alle endringer om mulig skal gjøres reversible, slik at de i framtida kan la seg tilbakeføre. Endringer og tilføyelser skal kunne fjernes uten at bygningen blir forringet. I praksis kan dette eksempelvis innebære at nye skillevegger festes slik at de lett kan fjernes uten å sette merkbare spor.

Tilbakeføring

Når vernemyndighetene skal vurdere forslag til endringer, vil de ta hensyn til hvilken periode – eventuelt flere perioder – i bygningens historie som fredningen søker å bevare. Hvis det er foretatt endringer i nyere tid, kan det i noen få tilfeller være aktuelt å tilbakeføre bygningen til et tidligere eller opprinnelig utseende. Dette kan gjelde et helt eksteriør, deler av bygningen, enkelte rom eller mindre bygningsdeler og detaljer. Følgende premisser og forutsetninger bør ligge til grunn for at en tilbakeføring skal kunne vurderes:

- Det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon (tegninger, fotografier eller lignende) av den opprinnelige situasjonen.
- Tilbakeføring basert på gjetting kan normalt ikke godtas.
- De nyere tilføyelsene som fjernes eller tildekkes, har relativt lav/underordnet verdi.
- Kulturminnet er ikke for sterkt endret. Hus som har fått ny takform, hovedvolum eller lignende bør bevares slik de er. Tilbakeføring av vindustyper og kledning på en bygning med intakt hovedform, kan derimot være aktuelt.

Vardø fyrstasjon, Finnmark. Foto: Kystverket 2011.

KAURA FYRSTASJON

SPESIELL DEL

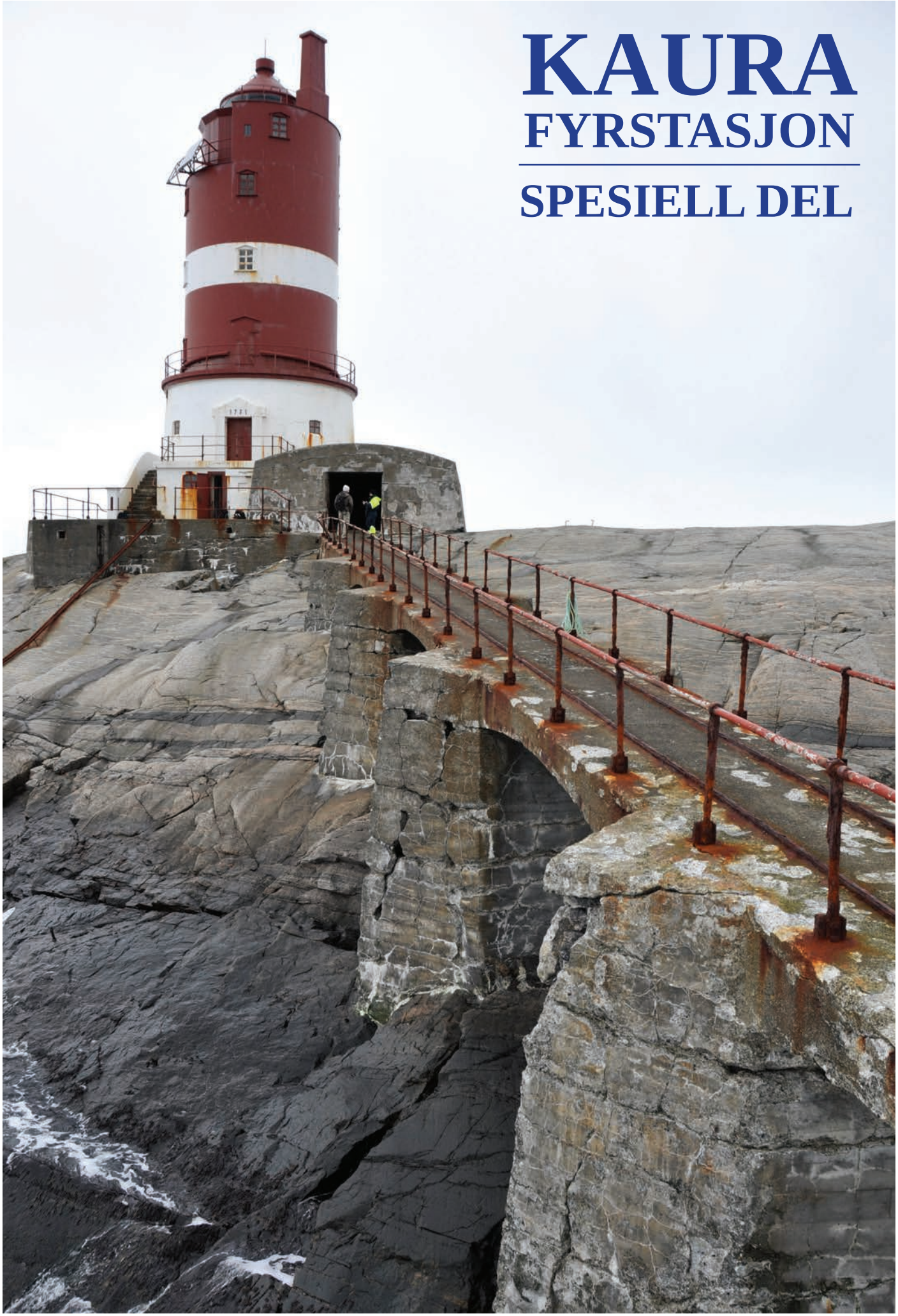

Situasjonskart *Hentet fra fredningsvedtaket. Tegning: Sven Poulsson*

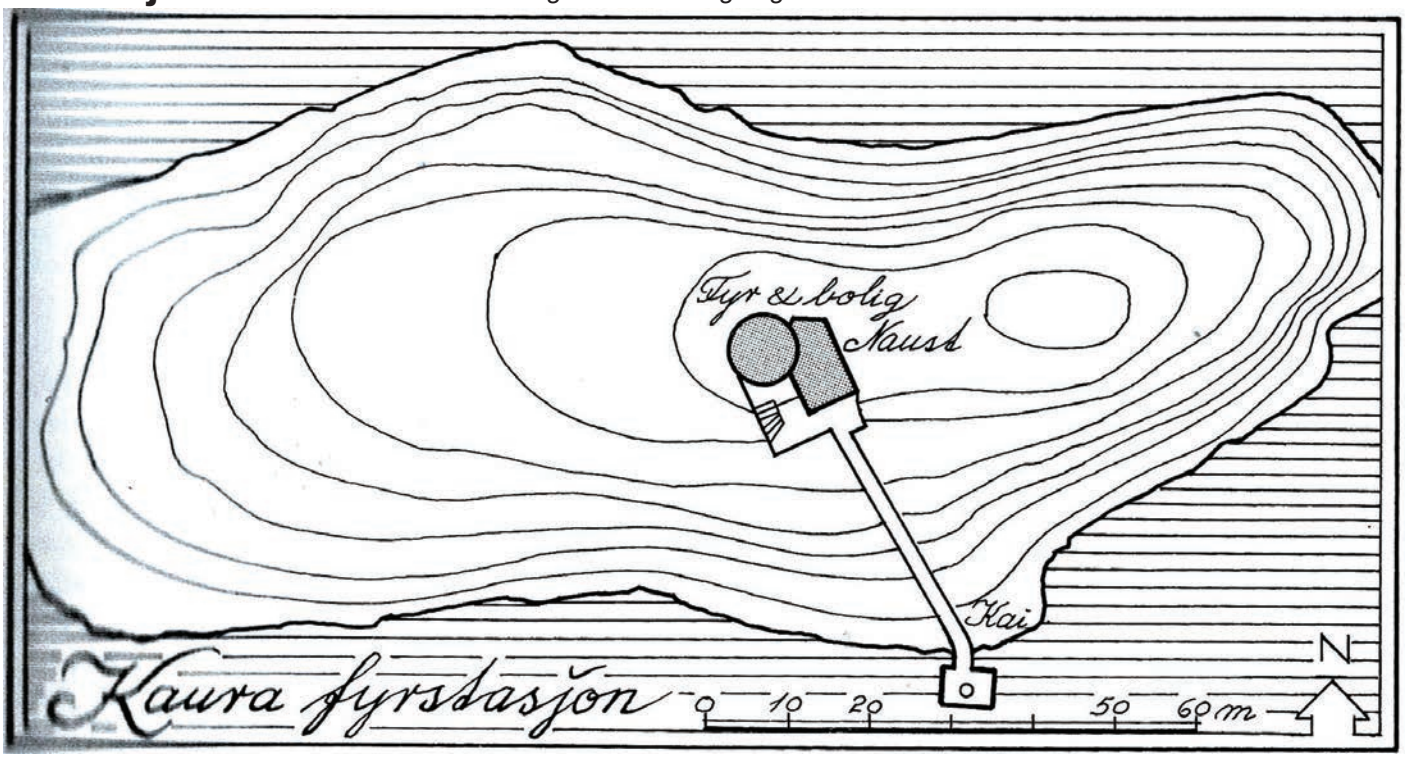

Kaura: Kart over det fredete området.

KAURA FYRSTASJON - GNR. 63 BNR. 4
(STATEN V/KYSTDIREKTORATET) - ROAN KOMMUNE

FREDNINGSOMRÅDET UTGJØR HELE ØYA HVOR FYRSTASJONEN LIGGER

1. SEPTEMBER 1999, RIKSANTIKVAREN

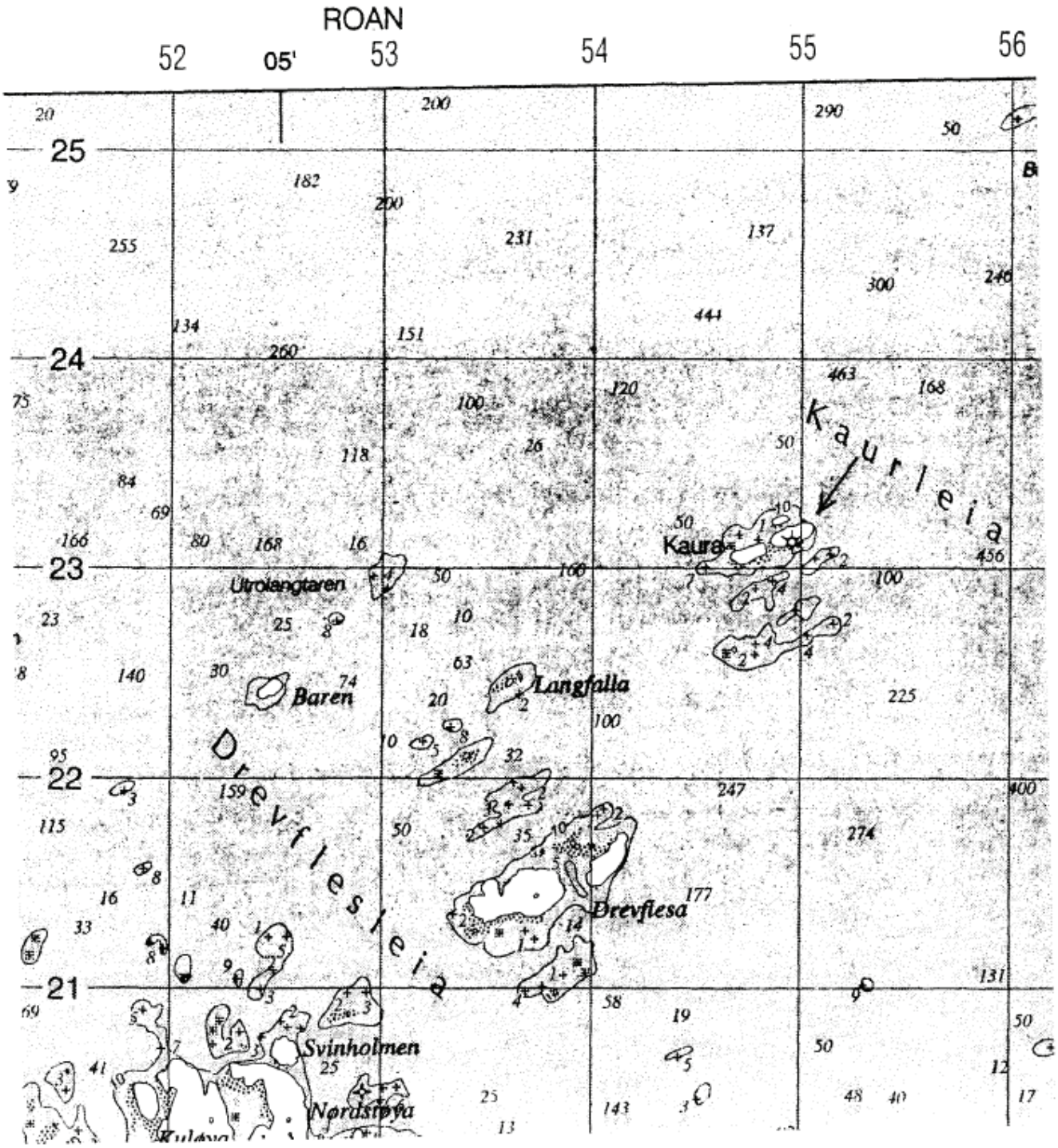

Faktaopplysninger om Kaura fyrstasjon

Eiendomsinformasjon			
Opprettet		1931	
Fylke	Sør-Trøndelag	Region	Kystverket Midt-Norge
Kommune		1632 Roan	
Fyrlistenummer		485800	
Dato for fredningsvedtak		5. juni 2000	
Andre vernebestemmelser			
Eiendom		Knr, gnr, brnr: 1632 / 63 / 4.	
Askeladden nr.	87505	Grunneier	Kystverket
Utleie		Leieavtale med foreninga ”Kauras venner”.	

Oversikt over registrerte bygninger og konstruksjoner

Byggnr. i fredn. vedtaket	Bygning-stype	Bygg-status	GAB-nr.	Aske-ladden-nr.	Verneklasse / §	Omfang
1	Fyrtårn	Intakt	167145620	87505-1	Klasse 1, kulturminne-loven §15.	Fredningen gjelder fyrtårnets eksteriør og interiør
	Naust	Intakt		87505-2	Klasse 1, kml §15.	Fredningen gjelder eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur.
	Landing og støpt bro	Intakt			(Klasse 1, kml §19.)	Fredet som kultur-minne som del av området.
	Det fredete området				Klasse 1, kml §19.	Fredningsvedtaket om-fatter videre et område rundt fyr-stasjonen i henhold til lov om kul-turminner § 19. Fredn-ingsområdet omfatter hele holmen som fyrstasjonen ligger på. Fredningsområdet er avmerket på vedlagte kart datert 1. september 1999 og påført Riksantikvarens stempel s.11.

Foto: Kystverket 7.4.2011

Litt om fyrstasjonens historikk	Kaura fyrstasjon ble opprettet i 1931. Den er den nest siste bemannede fyrstasjonen som ble opprettet i landet. Fyrstasjonen ble tidlig avfolket. Den er derfor en av kystens minst endrede med mange detaljer intakt i boligdelen i fyrtårnet. Det opprinnelige, franske linseapparatet er i funksjon, men drives i dag av solceller.
Vernestatus	Fyrstasjonen er vedtaksfredet etter kulturminneloven §§ 15 og 19.
Fra Riksantikvarens frednings-begrunnelse	Anlegget har høy fyrhistorisk verdi som det siste bemannede støpejernsfyret som er bygd. Det kraftige fyrtårnet har en monumental virkning på den lave holmen i havgapet og har stor identitetsskapende verdi med sin karakteristiske form og plassering. Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, i henhold til bestemmelsen i § 19. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede det avsatte området for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.
Fyrstasjonens egenart, sårbarhet og tålegrense	Kaura fyrstasjon er et ledfyr. Stasjonen består av et 22 m høyt støpejernstårn og et betongnaust. Fyrstasjonen ligger på en lav holme, er meget karakteristisk med sin kompakte tårnform, med sin hvite betong- og steinsokkel, sine innebygde boligkvarter med skorstein stikkende opp bak fyrlykta og med sin imponerende og ruvende betongbro ut til landingen. Landskapet rundt er stort sett svaberg. Kaura fyrstasjon ligger i Kaurafjorden, og har sammenheng med Vingleia og Asenvågøy. Rent bygningsmessig har fyrtårnet på Kaura flere spennende kvaliteter. Interiøret er av en god kvalitet, med høy grad av autentisitet, med panelte og malte overflater og spesiell innredning av oppholdsrom og kjøkken. I perioder en stedet svært vanskelig tilgjengelig pga. urolig vær og vanskelige landingsforhold.
Kystverkets føringer for alternativ bruk og videre utvikling	Det er i liten grad rom for endringer innvendig i fyret. Det spesielle interiøret er det viktig å ta vare på. Vanskelig tilgjengelighet kombinert med små muligheter for bygningsmessige endringer vil sette strenge rammer for alternativ forvaltning.

Foto fra soverom.
Foto: Kystverket.

Bygningspresentasjoner: 1. Fyrtårn

Bygningens navn	Fyrtårn
Askeladden nr.	87505-1
GAB nr.	10656850
Byggnr. i fredningsvedtaket	1
Byggeår	1931
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Fyr / bolig
Fredningsomfang	Fredningen gjelder fyrtårnets eksteriør og interiør
Navigasjonsinstallasjon	
Bygningsbeskrivelse	Det 22 m høye støpejernstårnet står på en 6,5 m høy steinsokkel. Støpejernstårnet er rødmalt med hvitt belte. En del av steinsokkelen er malt hvit. Et galleri omkranser tårnet ved overgangen mellom steinsokkelen og støpejernstårnet. Kaura fyrstasjon er den nest siste bemannede fyrstasjonen som ble opprettet i landet. Fyrstasjonen ble tidlig avfolket. Den er derfor en av kystens minst endrede med mange detaljer intakt i boligdelen i fyrtårnet. Det opprinnelige, franske linseapparatet er i funksjon, men drives i dag av solceller.

Foto: Kystverket 5.4.2011

Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Stein / betong. 3. Grunnmur: Natursteinsokkel. 4. Utvendige trapper og ramper: Trapp av betong med jernrekkverk.. 5. Gulv på grunn: Støpt betong 6. Yttervegger: Støpejernstårn. 7. Ytterdører: Tofløyet jerndør. 8. Vinduer i tårnet: Støpejernsvinduer med 6 enkle glass. 9. Tak: Metall platetak over lyktehuset. Rødmalt. 10: Taktekking: Metallplater. 11. Takrenner og nedløp: Metallrenne rundt taket på lyktehuset. 12. Beslag: Ingen. 13. Takvinduer og luker: Ingen. 14. Halvtak og skråtak: Ingen. 15. Innervegger: Bindingsverk med panel på begge sider. 16. Etasjeskiller: Betong på 1. og 2. nivå. Stål bjelkelag med tregulv på øvrige nivåer. 7. Innvendige trapper: Betong og støpejernstrapper. 18. Piper og ildsteder: En murt pipe. 19. Luker og ventilasjon: Støpejernsventiler med messingratt i yttervegg av lyktehus. 20. Galleri og balkong: Støpejernsbraketter, jernplategulv i galleri. smidde ballustre. Rødmalt. 21. Diverse: Snøskjern av tre rundt lyktehuset.
Endringshistorikk	Etablert i 1931 Forandret til fyrlampe i 1959 Forandret 19.03.1984 ved ombygging til solcelledrift 14.09.2006 ble skjermingsglass etablert på aluminiumsring med Ø=2,0 m.
Retningslinjer for videre utvikling	Bygningsmessige endringer er lite aktuelt her. Bygningen er interiørfredet.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold:	Endring av eksisterende eller montering av ny fast innredning / installasjon er søknadspliktig. Dette gjelder også i forbindelse med Kystverkets egen virksomhet.

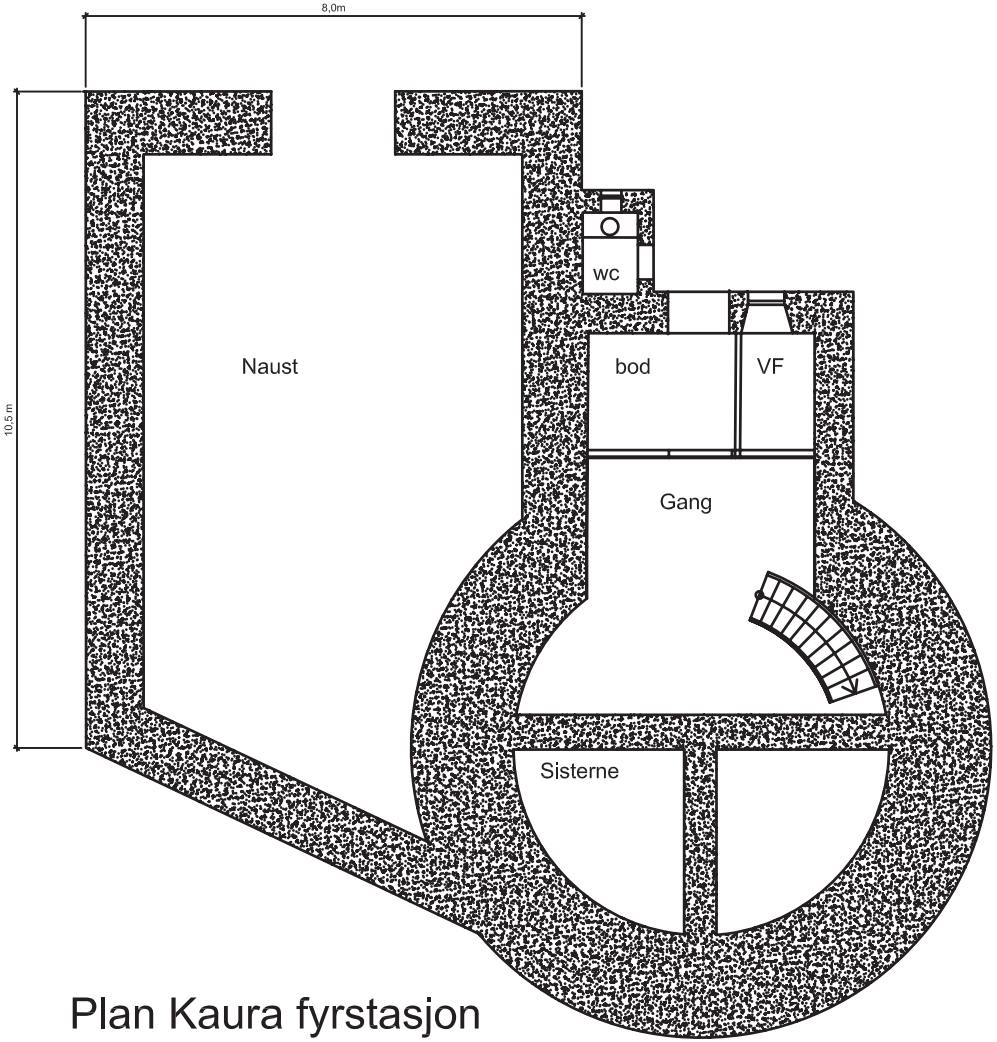

Plan Kaura fyrstasjon
1. nivå

Tegning basert på eldre arbeidstegning.

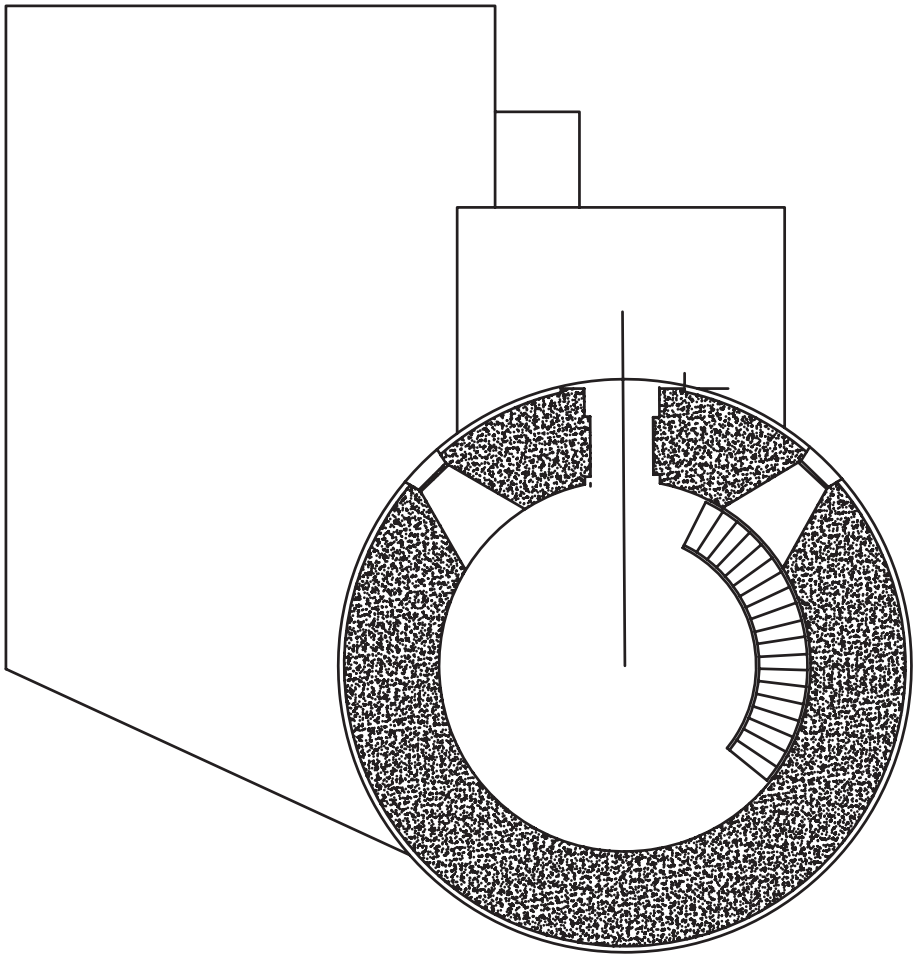

2. nivå

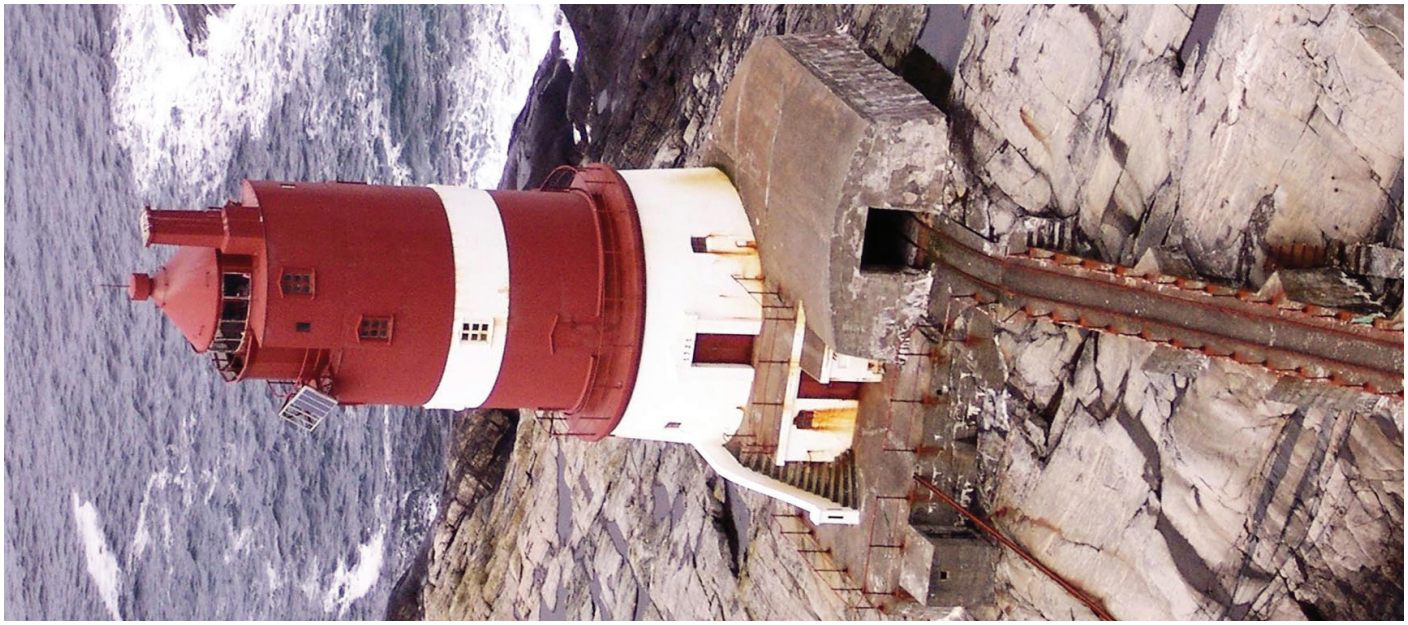

Foto: Kystverket 5.4.2011

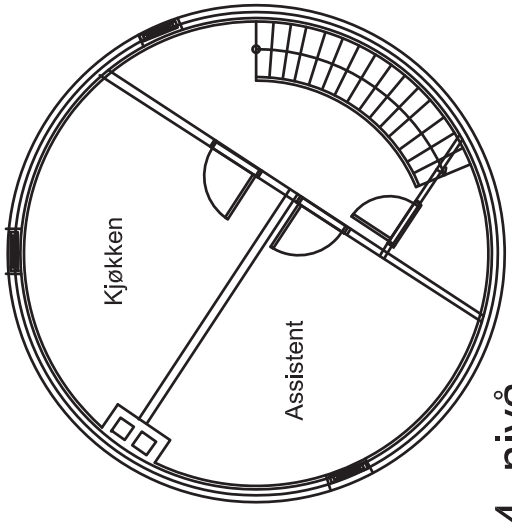

4. nivå

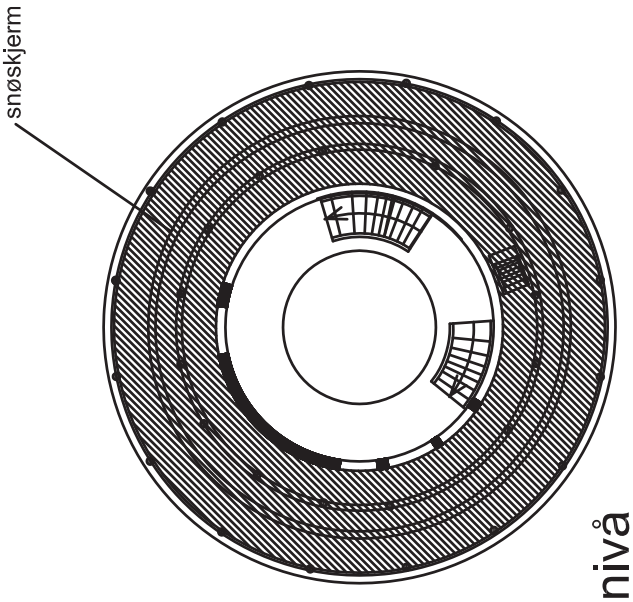

6. nivå

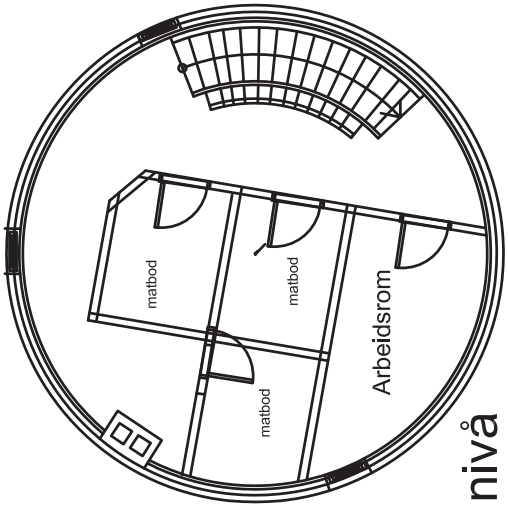

3. nivå

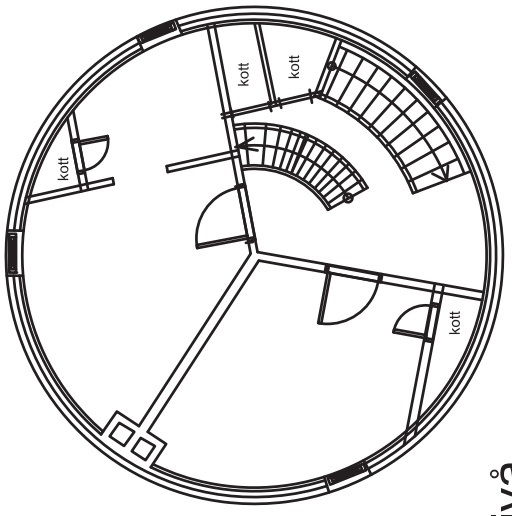

5. nivå

Foto fra interiøret i Kaura fyrstasjon.

Over: Ådring av trappevange.

Under: Soverom med original innredning.

T.h.: Øverst og i midten: Kjøkkenet.

Fin innredning og mange spennende detaljer.

Nest nederst t.h.: Fyrlykta:

Linsesystem med påskrudd skjerming.

Nedrerst t.h: Fuktskadet finer under vinduene i fyrlykta.

Alle foto: Kystverket. 5.4. 2011.

2. Naust

Bygningens navn	Naust
Askeladden nr.	87505-2
GAB nr.	10656869
Byggnr. i fredningsvedtaket	-
Byggeår	1931
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Naust
Fredningsomfang	Fredningen omfatter eksteriør, samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur.

Ffoto: Kystverket. 5.4. 2011.

Størrelse	Ca. 8 x 10,5 m
Bygningsbeskrivelse	Naustet er en betongkonstruksjon som er lagt inntil og delvis rundt foten av fyrtårnet. Enkel form, svakt buet tak og svakt skrånende yttervegger. Hengslet treport, som er demontert og ligger i naustet.
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Stein / plasstøpt betong. 3. Grunnmur: Plasstøpt betong. 4. Utvendige trapper og ramper: Rampe og skinner for opptrekking av båt. Betong. 5. Gulv på grunn: Plasstøpt betong 6. Yttervegger: Plasstøpt betong.. 7. Ytterdører: Tofløyet kraftig labankdør med jernhengsler. 8. Vinduer: ingen. 9. Tak: Plasstøpt betong. 10: Taktekking: Asfaltdekke. 11. Takrenner og nedløp: Ingen. 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen. 14. Halvtak og skråtak: Ingen. 15. Innervegger: Ingen. 16. Etasjeskiller: Ingen 17. Innvendige trapper: Ingen 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Ingen 20. Galleri og balkong: Ingen 21. Diverse: -
Endringshistorikk	Lite er endret siden naustet ble bygget. En slik bygning på et slikt sted er stadig utsatt for voldsomme påkjenninger, noe ytterveggen tydelig viser, med avskallinger og sprekker etter frost og sjø. Døra er slått løs og ligger inne i naustet.
Retningslinjer for videre utvikling	Videreføre eksisterende bruk.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Det er mulig man kunne finne en måte å beskytte betongkonstruksjonen på, f.eks. slemming.

Det fredete området

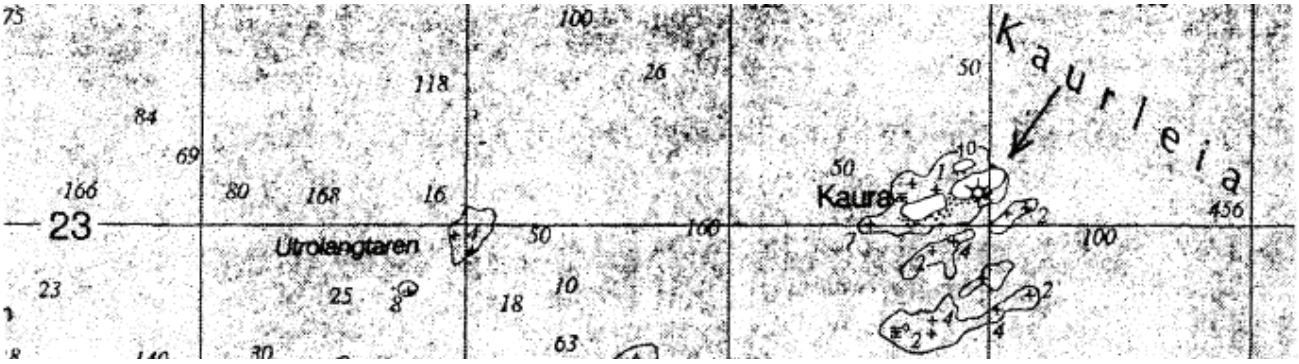

Omfanget av fredningen: Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet omfatter hele holmen som fyrstasjonen ligger på.
Formålet med fredningen: Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, i henhold til bestemmelsen i § 19. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede det avsatte området for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.
Fredningsbestemmelser: Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre anleggets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen.
Skjøtsel av området: Ved skjøtsel av uteområdet skal det tas utgangspunkt i nåværende, eventuelt tidligere situasjon.
Skilting: All utendørs skilting er søknadspliktig. Det skal legges opp til en nøktern og enhetlig bruk av skilting. Skiltingen skal være i tråd med Kystverkets retningslinjer for skilting, og hovedformålet er formidling av fyrstasjonens historie. Andre offentlige myndigheters skilting skal i størst mulig grad tilpasses Kystverkets skilting.

Landingen

Konstruksjonens navn	Landing med betongbro
Fredningsomfang	Fredet som del av området rundt fyrstasjonen.
Beskrivelse	Landingen ved Kaura fyrstasjon består av plasstøpte betong-konstruksjoner. Ned fra naustet består landingen av en betong-plate med innstøpte jernbaneskin-ner, der betongplaten først hviler på et kompakt fundament, deret-ter på 4 frittstående fundamenter/ brokar. Det siste oppleggspunktet er ute på selve landingspunktet/ kaia, dvs til sammen 5 spenn. Betongplaten i disse spennene er utformet med buet underside i landingens lengderetning. Landingspunktet/kaia består av en natursteinmurt sokkel, og med en øvre del av plasstøpt betong. Alle fundamenter står på fjell. Langs begge sider av landin-gen, og på enden av kaia er det innstøpt rekkverksstolper. Opp langs yttersiden av kaia er det innfelt/-murt stigetrinn.

Konstruksjon og materialbruk	Det antas at det både i den øvre del av kaien og i de 4 brokarene er benyttet spare-stein, og at der er lite armering. Armeringen i betongplatespennene er usikker både mtp plassering og mengde. Det som fremstår som synlig i betongfundamentene er at de er tært i overflaten, og ut-vasket i oppsprekkinger, der oppsprekkingsmønsteret er noe tilfeldig både i vertikal og horisontal retning. Noen av de horisontale sprekkdannelsene synes imidlertid å være sammenfallende med støpeskjøter. Natursteinfundamentet under kaien synes stabilt, men det er vanskelig å kontrollere selve fundamentpunktet som ligger under vann. Det foregår rustsprenging i betongplatekonstruksjonen, bla pga korrosjon i rekkverkskon-struksjonen. Betongplaten er forholdsvis lite oppsprukket. Innstøpte jernbaneskinner er rustet.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Synlige sprekker åpnes/krasses ut for å reparere betongen. I de områdene oppsprek-kingen er omfattende må det påstøpes ny betongkappe. Reparert betong overflatebe-handles for å oppnå en tettere overflate, for å hindre inntrenging av vann, og dermed hindre frostsprenging og nedbryting. Rekkverkskonstruksjonen fjernes og erstattes. Innstøpte rekkverkskomponenter kjernebores ut av betongen for å hindre videre kor-rosjonssprenging. Nytt rekkverk monteres. Tilsvarende gjøres med innstøpte/-murte leidertrinn i kaifronten. Jernbaneskinner må trolig meisles/sages ut av konstruksjonen, sandblåses (overflatebehandles) og re-etableres. Betongdekket impregneres. Det bør vurderes om man skal kjernebore ned forankringsstenger tvers gjennom kaikonstruk-sjonen, og gyse fast stengene til underliggende fjell, og deretter støpe de inn i kai-konstruksjonen. Alternativet er å la konstruksjonen forfalle og forsvinne.

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner.

Region	Fredete fyrstasjoner	Bygninger i Kystverkets eie	Ikke fredete fyrstasjoner	Bygninger i Kystverkets eie	SUM
Sørøst	20		8		28
	Torbjørnskjær		Struten		
	Homlungen		Strømtangen Fredrikstad		
	Færder		Digerudgrunnen		
	Store Færder (ruin)		Steilene		
	Svenner		Tvistein		
	Stavernsodden		Langøytangen	delvis	
	Jomfruland		Songvår		
	Strømtangen Kragerø		Søre Katland		
	Stavseng				
	Lyngør				
	Ytre Møkkalasset				
	Store Torungen				
	Lille Torungen				
	Homborsund				
	Grønningen				
	Oksøy				
	Ryvingen				
	Hatholmen				
	Lindesnes				
	Lista				
Vest	12		11		23
	Eigerøy	delvis	Lille Prestskjær		
	Feistein		Viberodden		
	Kvitsøy		Flatholmen		
	Geitungen		Fjøløy		
	Utsira		Ryvarden	delvis	
	Røværsholmen		Holmengrå		
	Slåtterøy		Kvanhovden		
	Hellisøy		Hendanes		
	Utvær		Ulvesund		
	Geita		Skongenes		
	Ytterøyane		Kråkenes		
	Stabben				
Midt-Norge	19		16		35
	Runde		Svinøy		
	Grasøyane		Flåvær		
	Hogsteinen		Lepsøyrev		
	Alnes	delvis	Erkna		
	Ulla		Storholmen		
	Ona	delvis	Flatflesa		
	Kvitholmen		Bjørnsund		
	Grip		Hestskjær		
	Haugjegla		Stavenes		
	Sletringen		Tyrhaug		
	Sula	delvis	Skalmen		
	Vingleia		Terningen		
	Halten		Finnvær		
	Kjeungskjær		Asenvågøy		
	Kaura		Grinna		
	Buholmråsa		Gjeslingene		
	Kya				
	Nordøyan				
	Sklinna				
Nordland	10		8		18
	Bremstein		Ytterholmen		
	Åsvær		Træna		
	Myken		Kalsholmen		
	Landegode		Tennholmen		
	Måløy-Skarsholmen		Barøy		
	Tranøy		Moholmen		
	Skrova		Glåpen		
	Skomvær		Værøy		
	Anda				
	Andenes				
Troms og Finnmark	7		3		10
	Hekkingen		Torsvåg		
	Fugløykalven		Fruholmen		
	Slettnes		Helnes		
	Kjølnes				
	Makkaur				
	Vardø				
	Bøkfjord				Tils.
Totalt antall	68		46		114

førstekonsulent Liv Nygaard
DERES REF.

22 94 04 93
DERES DATO

22 94 04 07

VÅR REF.
99/2428-8 LBN
Ark. B-347

VÅR DATO

- 5 JUNI 2000

Likelydende brev til:

- Kystdirektoratet
- Kystverket 3. distrikt
- Roan kommune
- Sør-Trøndelag fylkeskommune

KAURA FYRSTASJON - GNR. 63, BNR. 4
(STATEN V/ KYSTDIREKTORATET) – ROAN KOMMUNE

VEDTAK OM FREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER §§ 15 OG 19, JFR. 22

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 §§15 og 19, jfr. § 22, fatter herved Riksantikvaren vedtak om fredning av Kaura fyrstasjon gnr. 63 bnr. 4.

Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Miljøverndepartementet til Riksantikvaren ved departementets vedtak av 30. juni 1989 med endringer fastsatt 23. desember 1992.

Omfanget av fredningen

Fredningsvedtaket omfatter støpejernstårnet og naustet på fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 15.

Fredningen gjelder fyrtårnets eksteriør og interiør, og naustets eksteriør samt interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur.

Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet omfatter hele holmen som fyrstasjonen ligger på.

Fredningsområdet er avmerket på vedlagte kart datert 1. september 1999 og påført Riksantikvarens stempel.

Dronningensgate 13
Postboks 8196 Dep, 0034 Oslo
avn: h:\fyr\s-trøndelag\kaura\vedtak.doc
Telefon: 22 94 04 00 Telefaks: 22 94 04 04 Internett: riksantikvaren@ra.dep.no

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen av Kaura fyrstasjon er å bevare et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg tilknyttet sjøfart, fyrvesen og kystkultur.

Fredningsbestemmelser

De følgende fredningsbestemmelsene er fastsatt med hjemmel i lov om kulturminner §§ 15 og 19. Bestemmelsene gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid samt forskrift om faglig ansvarsfordeling.

1. Riving
Det er ikke tillatt å rive bygningene eller deler av disse.

2. Ombygging
a) Fyrtårn
Det er ikke tillatt å bygge om bygningens eksteriør eller interiør.

b) Naust
Det er ikke tillatt å bygge om bygningens eksteriør eller interiør med hensyn til opprinnelig hovedstruktur.

3. Utskifting av materialer mm.
a) Fyrtårn
Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid utover vanlig vedlikehold i bygningens eksteriør eller interiør, er ikke tillatt.

b) Naust
Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid utover vanlig vedlikehold i bygningens eksteriør, er ikke tillatt.

4. Tilbakeføring
Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på dokumentert grunnlag og etter godkjennelse av forvaltningsmyndighet.

5. Vedlikehold
Vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

6. Det fredete området
Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre anleggets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen.

7. Fredningen skal ikke være til hinder for den tekniske drift av fyrstasjonen.

Følger av fredningen

Når det gjelder behandling av fredete områder, bygninger og anlegg, vises det til bestemmelsene i lov om kulturminner §§ 15a-19 og 21 samt fredningsbestemmelsene over.

I henhold til Miljøverndepartementets vedtak om delegering av 30. juni 1989 med endringer av 23. desember 1992 er forvaltningen av fredete områder, bygninger og anlegg lagt til den enkelte fylkeskommune. Riksantikvaren er klageinstans for enkeltvedtak fattet av fylkeskommunen, jfr. forvaltningsloven § 28.

I henhold til lov om kulturminner §§ 15a og 19 kan departementet i særlige tilfelle gi dispensasjon fra fredningen for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete kulturminnet eller området. Denne dispensasjonsmyndigheten er i henhold til forskrifter av 23. desember 1992 delegert til den enkelte fylkeskommune.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i verk alle typer bygningsmessige arbeider og utomhusarbeider utover vanlig vedlikehold innenfor det fredete området. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes. Er det tvil om et tiltak er å anse som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen kontaktes.

Det er eier som har ansvaret for det løpende vedlikehold av fredete bygninger, anlegg og områder.

Bakgrunn for fredningssaken

Fredningen av Kaura fyrstasjon har sin bakgrunn i et samarbeid mellom Kystdirektoratet og Riksantikvaren om utarbeidelse av en plan for bevaring og bruk av fyrstasjonene i landet. På grunnlag av planen er det valgt ut et representativt utvalg av landets fyrstasjoner som skal vernes gjennom fredning.

Fyrstasjonene langs kysten er markante kulturminner som på en spesiell måte er med på å karakterisere Norge som kyst- og sjøfartsnasjon. Fyrstasjonene har både kulturhistorisk og arkitektonisk verdi; kulturhistorisk ved deres tilknytning til sjøfart, fyrvesen og kystkultur og arkitektonisk ved deres særegne form og plassering. Oppbyggingen og utviklingen av et landsomfattende fyrsystem med over 200 fyrstasjoner spredt langs hele kysten, er et av de mest omfattende prosjekter den norske stat har gjennomført.

I dag er fyrstasjonene utsatt for store forandringer med hensyn til bruk og drift. Dette har gjort det nødvendig å ta stilling til hvilke fyrstasjoner som skal bevares i sin nåværende form. Gjennom fredning vil Riksantikvaren legge antikvariske prinsipper og retningslinjer til grunn for den videre behandling og bruk av fyrstasjonene. Dessuten ønsker Riksantikvaren at fyrstasjonene skal ha fredningsstatus som kulturminner av nasjonal verdi og interesse.

Eiendomsforhold. Reguleringsmessig status

Staten v/Kystdirektoratet eier Kaura fyrstasjon.

Kaura fyrstasjon ligger i et område som er avsatt til LNF - område (landbruks-, natur- og friluftsområde) i kommuneplanens arealdel.

Kaura fyrstasjon som kulturminne. Beskrivelse av anlegget

Kaura fyrstasjon ligger i Kaurafjorden, og har sammenheng med Vingleia og Asenvågøy. Fyrstasjonen ble opprettet i 1931 og er et ledfyr. Stasjonen består av et støpejernstårn og et naust.

Det 22 m høye støpejernstårnet står på en 6,5 m høy steinsokkel. Støpejernstårnet er rødmalt med hvitt belte. Steinsokkelen er malt grå. Et galleri omkranser tårnet ved overgangen mellom steinsokkelen og støpejernstårnet. Kaura fyrstasjon er den nest siste bemannede fyrstasjonen som ble opprettet i landet. Fyrstasjonen ble tidlig avfolket. Den er derfor en av kystens minst endrede med mange detaljer intakt i boligdelen i fyrtårnet. Det opprinnelige, franske linseapparatet er i funksjon, men drives i dag av solceller.

Naustet er sammenbygget med tårnet og bygget i betong. Naustet har hvelvet tak og doble dører i sydlig gavlvegg.

Innenfor fredningsområdet er det foruten bygningene kulturminner som landing og støpt bro med skinner som går fra naustet og ned til landingen. Betongbroen har rødmalt stangjernsrekkverk på begge sider.

Fyrstasjonen ble automatisert og avfolket i 1959.

Nærmere beskrivelse

For nærmere beskrivelse av Kaura fyrstasjons historie vises det til vedlagte utdrag fra «Norges fyr» (Bjørkhaug og Poulsson - Oslo 1986), vedlegg 2.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket

«Nasjonal verneplan for fyrstasjoner»s vurdering

I "Nasjonal verneplan for fyrstasjoner" er det gitt følgende vurdering av Kaura fyrstasjon:

«Anlegget har høy fyrhistorisk verdi som det siste bemannede støpejernsfyret som er bygd. Det kraftige fyrtårnet har en monumental virkning på den lave holmen i havgapet og har stor identitetsskapende verdi med sin karakteristiske form og plassering.»

Det følger av lov om kulturminner § 15 at Riksantikvaren kan frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Videre kan Riksantikvaren i henhold til lov om kulturminner § 19 frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet.

På bakgrunn av vurderingen ovenfor finner Riksantikvaren at Kaura fyrstasjon er et så verdifullt bygningsanlegg i både kulturhistorisk og arkitektonisk sammenheng at det oppfyller betingelsene for fredning etter bestemmelsen i § 15.

Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, i henhold til bestemmelsen i § 19. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede det avsatte området for å oppnå hensikten med områdefredningen, nemlig å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.

Saksgang frem til fredningsvedtaket

Varsel om igangsettelse av fredningssak ble i samsvar med lov om kulturminner § 22.1 meddelt Kystverket 3. distrikt, Roan kommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune i brev av 6. september 1995. Samtidig ble meldingen kunngjort i Adresseavisa A/S, Arbeider-Avisa og Fosna-Folket. Det er kommet inn en (1) uttalelse til varselet fra Roan kommune i brev av 10. oktober 1995. Roan kommune har behandlet varselet om igangsatt fredningssak på Kaura fyr i formannskapet 6. oktober 1995. Roan kommune har ingen kommentarer til varselet.

Det ble deretter utarbeidet fredningsforslag som ble sendt på høring til berørte parter i brev av 29. november 1999. Forslaget ble samtidig lagt ut til offentlig ettersyn i Roan kommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune samt kunngjort i Norsk lysingsblad, Adresseavisa A/S, Arbeider-Avisa og Fosna-Folket. Det er kommet inn tre(3) uttalelser til fredningsforslaget:

1. Uttalelse fra Kystverket 3. distrikt i brev av 7. desember 1999
2. Uttalelse fra Sør-Trøndelag fylkeskommune i brev av 31. januar 2000
3. Uttalelse fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag i brev av 10. februar 2000

Kystverket 3. distrikt understreker i sitt brev at som eier av de fleste fredete fyrstasjonene vil dette medføre store økonomiske forpliktelser dersom de foreslåtte fyrstasjoner i distriktet skal holdes i den stand. Med det budsjett Kystverket har å utføre dette arbeid er det lite realistisk å klare denne oppgaven uten at det blir satt av midler til dette formål. I budsjettforslaget for 2000 er det lite som tyder på at vedlikehold av nedlagte fyrstasjoner er tatt hensyn til. Kystverket understreker spesielt at Kaura fyrstasjon er en stasjon som medfører en stor økonomisk belastning.

Sør-Trøndelag fylkeskommune har i hovedutvalget i divisjon næring, samferdsel og kultur den 18. januar 2000 behandlet fredning av fyrstasjoner i Sør-Trøndelag. Hovedutvalget fattet følgende vedtak:

- Sør-Trøndelag fylkeskommune er positiv til fredningen av de foreståtte ni fyrstasjonene/tåkeklokke.

- Fredningsbestemmelsenes punkt 4 bør endres slik at punktet ikke oppfordrer til tilbakeføring, og viser til saksfremlegget for nærmere redegjørelse. Vi foreslår følgende ordlyd:" Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere utseende kan bare tillates i de tilfeller hvor det foreligger særskilte grunner, og under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på dokumentert grunnlag og etter godkjennelse av forvaltningsmyndighet.

- Både med dagens eier- og bruksforhold og ved eventuelle eierskifter og bruksendringer vil forvaltningen av disse kulturminnene påføre fylkeskommunen en ikke ubetydelig arbeidsmengde/kostnad. Vi kan ikke se at høringsforslaget vedr. de ovennevnte ni fyrstasjoner inneholder tilstrekkelig vurderinger omkring dette.

Riksantikvaren setter pris på at Sør-Trøndelag fylkeskommune er positiv til fredning av fyrstasjonene i fylket. Når det gjelder Sør-Trøndelag fylkeskommunens ønske om å endre punkt 4 i fredningsbestemmelsene, finner ikke Riksantikvaren dette nødvendig. Tilbakeføring av de fredete kulturminnene må godkjennes av forvaltningsmyndigheten som gjennom fredningsbestemmelsen har kontroll/styringen over evt. tilbakeføring.

Vedrørende fylkeskommunens kostnader som følge av fredningene vil Riksantikvaren bemerke at det er eier som har det økonomiske ansvaret for vedlikeholdet av fredete anlegg. I Sør-Trøndelag er det Staten v/Kystdirektoratet som står som eier av 8 av de 9 fyrstasjonene som er foreslått fredet. Det er bare Rødberg tåkeklokke som er i privat eie (eies av Museet Kystens arv) og som kan søke om økonomisk støtte fra fylkeskommunen.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag er positiv til fredningsforslagene på fyrstasjonene i Sør-Trøndelag. Fylkesmannen har ingen spesielle bemerkninger til fredningen av Kaura fyrstasjon.

Fredningsforslaget av 29. november 1999 ble i brev av 27. mars 2000 oversendt Roan kommune for behandling i kommunestyret.

Riksantikvaren har mottatt brev av 25. april 2000 fra Roan kommune. Roan kommune vedtok å godkjenne fredningsforslaget for Kaura fyrstasjon i kommunestyremøte 13. april 2000. På bakgrunn av kommunestyrets vedtak og ovenstående begrunnelse finner Riksantikvaren det riktig å fatte vedtak om fredning av Kaura fyrstasjon.

Opplysninger om klageadgang og tinglysing

Riksantikvarens fredningsvedtak kan påklages til Miljøverndepartementet, jfr. Forvaltningslovens § 28. Eventuell klage skal stiles Miljøverndepartementet, men

sendes Riksantikvaren. Klagefrist er 3 uker innen mottakelsen av fredningsvedtaket. Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med lov om kulturminner § 22,5.

Vennlig hilsen

Nils Marstein
riksantikvar

Unni Grønn

Vedlegg:
- Kart, datert 1. september 1999
- Kopi av utdrag fra «Norges fyr» (Bjørkhaug, Poulsson - Oslo 1986), vedlegg 2.

Gjenpart m/vedlegg:
- Miljøverndepartementet
- Sør-Trøndelag fylkeskommune, Kulturetaten
- Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Miljøvernavd.

Likelydende brev til:

Kystdirektoratet
P.b. 8158 Dep
0033 Oslo

Kystverket 3. distrikt
Ystenesgt. 41
6007 Ålesund

Roan kommune
7180 Roan

Sør-Trøndelag fylkeskommune
Munkeg. 10
7004 Trondheim

Utdrag fra "Norges fyr" om Kaura fyrstasjon, Grøndahl 1986.

Kaura fyrstasjon

BELIGGENHET:
I Kauraleia utenfor Bessaker. 64 13,8 10 08,6. G.nr. 63, b.nr. 4, Roan kommune

OPPRETTET:
1931

FYRBYGNING:
Rødt jerntårn med hvitt belte, 22 m

LYSKARAKTER:
Okk. Sektorer: 4 klipp-, 4 hvite, 3 fargede

LYSSTYRKE:
3730 cd (2. orden)

LYSETS HØYDE:
30,0 m over høyvann

LYSVIDDE:
16,0 n mil

BRENNETID:
25.7.—12.5.

I budsjettet for 1922—23 ble det foreslått etablert et fyr på øya Kaura for å belyse innseilingen gjennom Kauraleia. En rekke fiskere hadde beklaget de dårlige forholdene på denne delen av kysten sett i forhold til nordmørskysten. For å bedre forholdene var Vingleia og Asenvågøy fyr blitt bygd i 1921. Kaura fyr var en naturlig fortsettelse. Men noe beløp ble ikke bevilget det året.

Året etter ble det bevilget kr. 50 000,- som et første terminbeløp, men da overslaget var på hele kr. 285 000,-, ble beløpet ikke brukt. I 1926—27 førte departementet opp ytterligere kr. 25 000,-, men fiskerikomiteen mente at dette beløpet burde anvendes til fyrlykter. Et flertall i komiteen fant at en acetonfyrlykt måtte kunne greie seg, og foreslo beløpet brukt til dette. I de følgende årene til og med 1930—31 ble det bevilget midler slik at Kaura fyr kunne bygges. Overslaget var da på kr. 225 000,-.

Holmen Kaura var sterkt utsatt for sjøpågang. Det var ingen familiebolig ved stasjonen. Fyrbetjeningen bestod av fyrvokter, assistent samt reserveassistent med 8 måneders årlig tjeneste. I fyrtårnet var det innredet fellesrom og rom for den enkelte tjenestemann.

I st.prp. nr. 1 for 1959 opplyste fyrdirektøren at han gjennom årene hadde fått mange uttalelser fra de trafikkerende om at Kaura fyr burde kunne erstattes av automatisk fyrlyktbelysning. Fyrmesteren skulle slutte i tjenesten om kort tid, og fyrdirektøren fant grunn til å ta opp spørsmålet om nedleggelse av fyrstasjonen. De interesserte trafikkerende som spørsmålet hadde vært forelagt for, hadde ikke hatt noe å innvende mot dette forslaget.

Ved omgjøringen ble tårnet beholdt, og i stedet for petroleumsbrenner i fyret ble det installert gasslys (Dalén). For de hvite sektorene betydde endringen til gasslys en større lysstyrke enn før. De klippende hvite sektorene måtte imidlertid endres til fargede sektorer, og fikk derved svakere lys. Lysvidden ble da 14,9 n mil mot tidligere 16,0, men dette mente man hadde liten praktisk betydning.

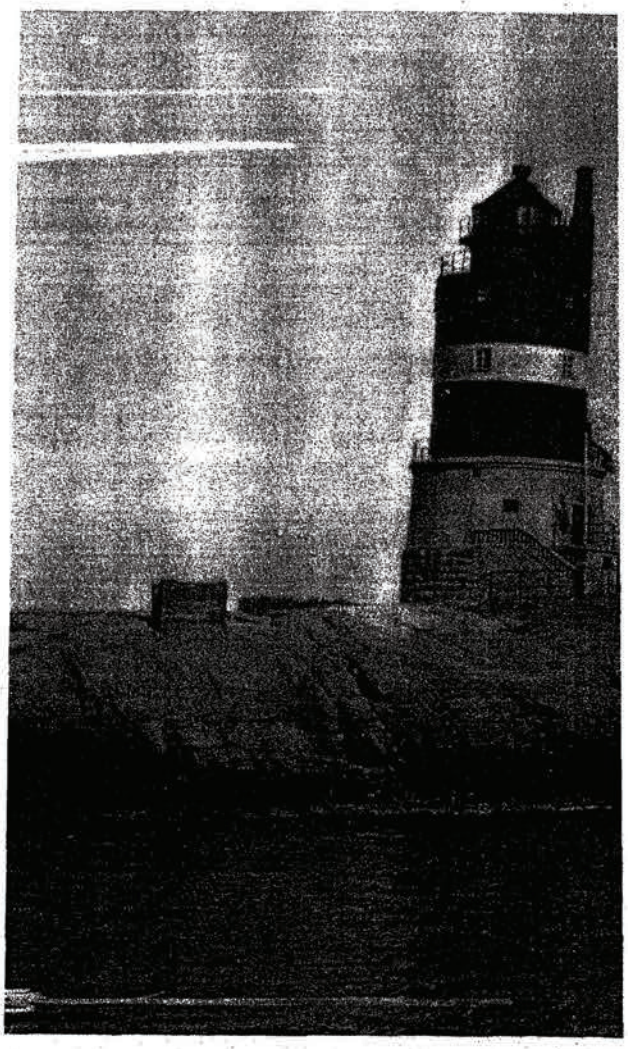

Over: *Kaura fyr og landing sett fra vest. Foto etter 1931, Kystdirektoratet.*

T.h.: *Tegning etter kroki fra 1954.*

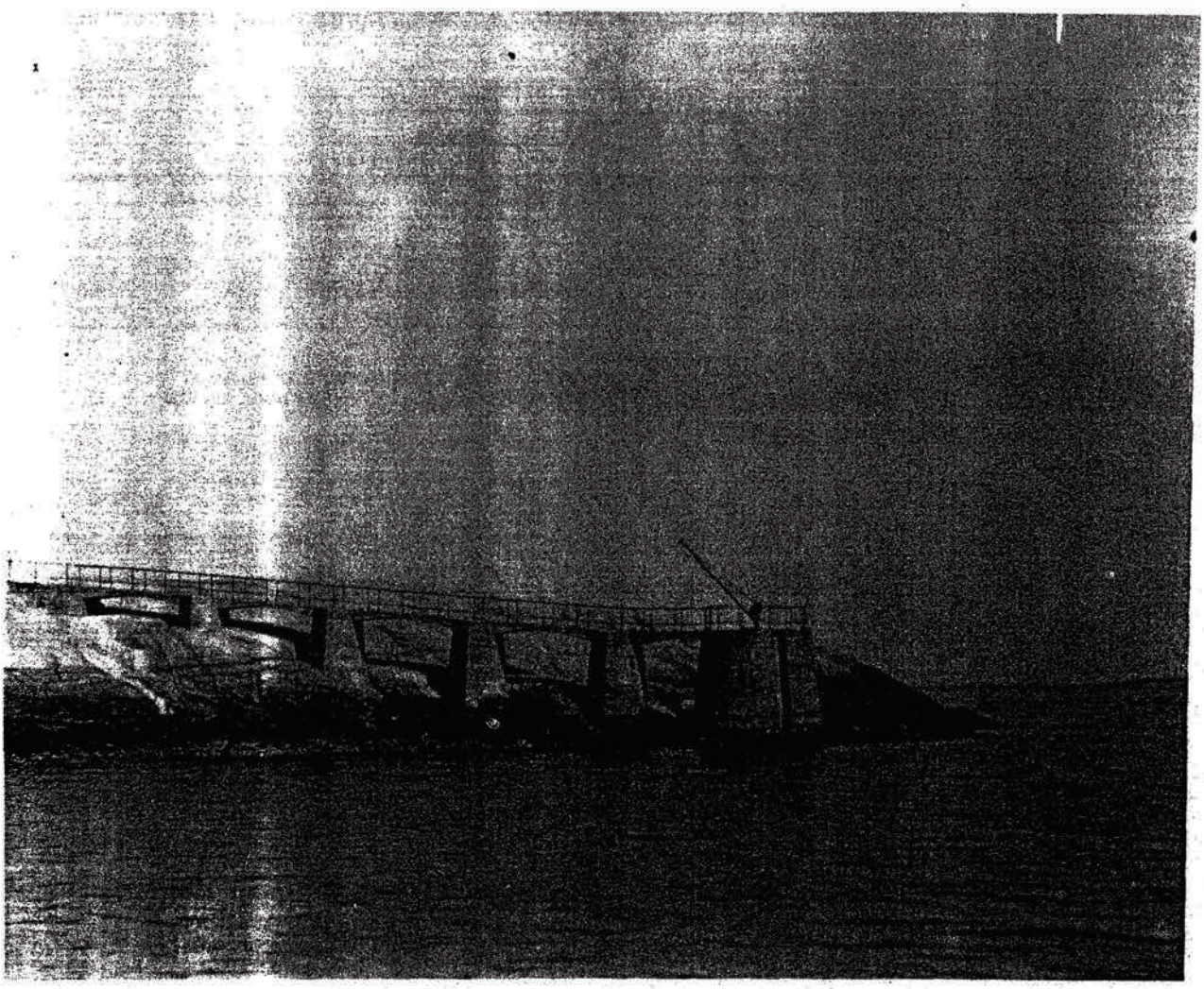

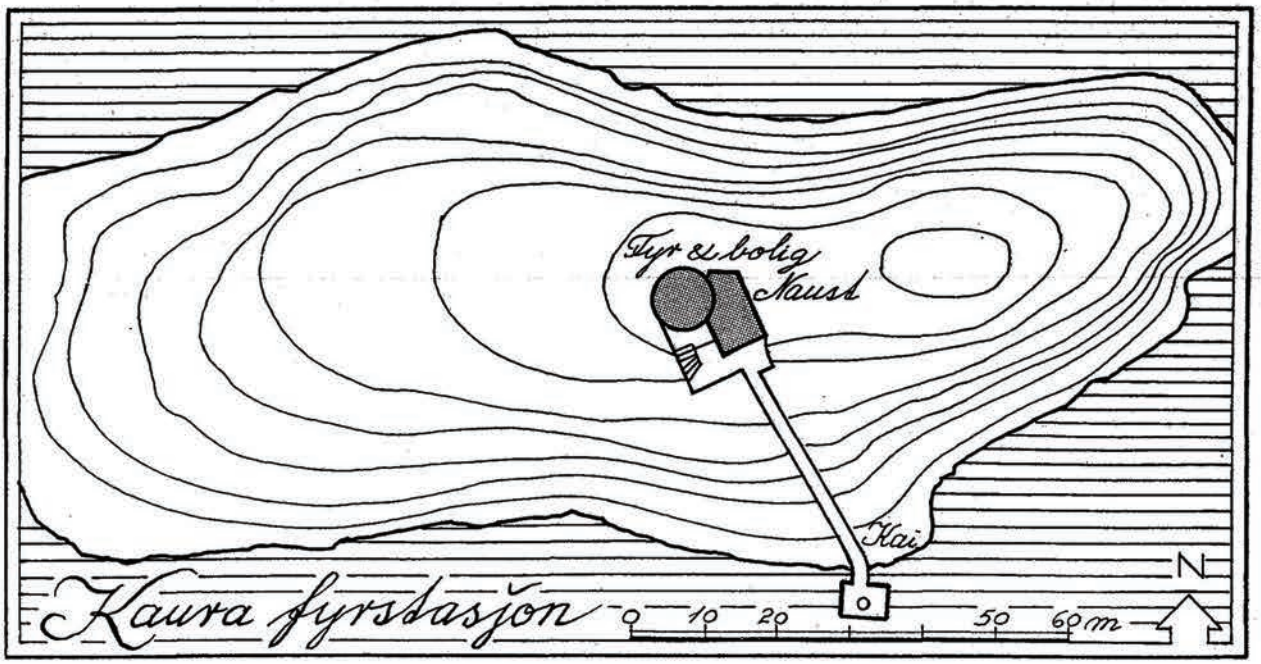

117